

2.2 El dia que els asteques es diverteixen amb els seus difunts

Cada poble té formes diferents d'entendre la vida. A Mèxic –especialment entre els pobles indígenes– la manera com es concebeix la mort és diferent de la nostra. La mort és quelcom que els mexicans tenen present d'una manera molt més quotidiana que nosaltres. En moltes obres d'art i representacions d'aquell país apareixen esquelets i calaveres. Existeixen també uns versos satírics que es diuen *calaveras* en els quals es ridiculitzen personatges del govern o gent coneguda, i que enfoquen el tema de la mort des d'un punt de vista humorístic. Es podria dir que per als mexicans la mort no és una cosa tan tèntrica com de vegades l'enfoquem en la nostra societat. Ells la veuen més aviat com una cosa natural i quotidiana, i tenen assumit el fet que la mort forma part de la vida.

Els asteques o mexicas van constituir un dels pobles més importants i coneguts dins la història d'Amèrica anteriors a la Conquesta. Aquest poble tenia una complexa filosofia al voltant de la mort. Creien, per exemple, que existien 9 cels i 9 inferns. Pensaven també que els morts anaven a parar a llocs diferents segons la manera com havien perdut la vida. Per exemple, els qui morien en combat o les dones mortes durant el part anaven a

acompanyar el sol en el seu recorregut. Els qui morien ofegats o de malalties, com el reuma o la gota, anaven al paradís de **Tlaloc**, el déu de l'aigua i de la pluja. La gran majoria dels morts, però, anaven a parar a l'inframón, al **Mictlán**. Sovint, juntament amb el difunt s'hi enterrava el seu gos –que l'havia d'ajudar a transitar per l'inframón–, i també menjar i diversos objectes que li caldrien durant la travessa. A part de tots els rituals que es feien quan algú moria, els mesos novè i desè del calendari asteca eren dedicats a les festivitats dels morts.

Quan els espanyols van arribar a Mèxic, l'any 1519, es va iniciar la colonització del país. Van penetrar-hi molts elements culturals que per a la gent que vivia en aquelles terres eren totalment nous i estranys, com per exemple la religió catòlica. En conseqüència, els nadius mexicans van rebre una forta influència –i sovint una imposició– de la manera de veure la vida que tenien els espanyols d'aquella època.

Sigui com sigui, el fet és que avui, una de les tradicions més importants a Mèxic són les Festes de Difunts, que tenen lloc cada any, del 31 d'octubre al 2 de novembre. Tot i que per un cantó constitueixen un ritual catòlic i tenen similituds amb la Festa de Tots Sants que nosaltres celebrem a les mateixes dates, d'altra banda també hi ha elements que posen de manifest tradicions autòctones i que són molt diferents dels nostres costums.

Vegem com se celebren avui dia les Festes de Difunts en un poblet d'uns 3.000 habitants anomenat Tequila, situat en una regió muntanyosa al sud-est de Mèxic. Tequila és una localitat indígena i la major part dels seus habitants parlen la llengua **nahuatl**, la qual deriva directament de l'idioma que parlaven els asteques.

A Tequila, i a Mèxic en general, es pensa que en aquesta època de l'any les ànimes o esperits dels difunts vénen a visitar els seus familiars vius: els que van morir essent nens (els *difuntos chicos*) arriben el 31 d'octubre a les 12 del migdia i es queden fins al migdia de l'1 de novembre. En aquest moment, arriben els *difuntos grandes* (els que van morir essent adults) i hi romanen fins al 2 de novembre al migdia.

Els difunts són rebuts com si fossin uns hostes il·lustres, i es prepara per a ells el mateix menjar que es dona als vius en temps de festa: una mena de rotllets de blat de moro farcits de carn que es diuen *tamales* un plat molt laboriós de fer que es diu *mole* i també xocolata desfeta, pastissos especials, dolç de carbassa, fruites, etc. Si es tracta de nens difunts els compren caramels, refrescs i alguna petita joguina. I si el difunt era un adult a qui agradava de fumar o beure alcohol, també se li ofereix tabac i aiguardent.

Gairebé totes les cases de Tequila tenen durant l'any un altar, o sigui, una taula coberta amb unes tovalles damunt les quals col·loquen imatges de sants, flors i espelmes. Un o dos dies abans del 31 d'octubre, decoren l'altar d'una manera especial: envoltant tota la taula construeixen un arc fet amb fulles verdes d'un arbust de la regió i amb unes flors de colors i damunt la taula col·loquen més flors i totes les ofrenes de menjar. Encenen també encens i moltes espelmes per il·luminar els difunts, i amb pètals de flors dibuixen un caminet des de la porta del carrer fins l'altar, perquè els morts vegin aquest senyal i no es perdin en el seu recorregut envers la casa dels seus parents. El dia 31 posen les ofrenes per als nens, i el dia 1 les canvien i preparen les ofrenes per als adults. Alguns altars semblen veritables obres d'art i estan plens de colors diferents. Hi ha persones que, a mesura que col·loquen les ofrenes, van anomenant cada difunt i li resen oracions. De vegades es contracta una persona especial que es diu *rezandero* i que va casa per casa dedicant oracions als difunts.

Els morts, el dia que arriben, s'alimenten amb l'olor de les ofrenes i, agraïts, marxen l'endemà per no tornar fins l'any següent. El dia 2, els tequilencs van al cementiri a netejar i guarnir amb flors les tombes dels seus familiars, i celebren allà mateix una missa a l'aire lliure.

La gent de Tequila –i els mexicans en general– consideren que aquesta festa és molt important, perquè és una manera que tenen de manifestar el respecte i l'afecte que senten envers els seus familiars difunts, i mostrar-los que no els han oblidat. En alguns llocs de Mèxic la gent col·loca les ofrenes damunt la tomba dels seus parents, al cementiri, on romanen vetllant-los tota la nit. Els cementi-

ris tenen aleshores un ambient molt especial: s'omplen de tota la gent del poble i s'il·luminen amb un munt d'espelmes enceses.

Tot i que que els protagonistes d'aquestes celebracions siguin els morts, els vius també hi juguen un paper molt important: al llarg del mes d'octubre –i de vegades des de molt abans– els tequilencs tenen una activitat comercial molt gran: tothom vol preparar-se al millor possible per a les Festes, i es compra molt menjar, roba nova, estris de cuina, etc.

A més, tan aviat com els morts es retiren, el menjar es reparteix entre els vius. S'aprofita aleshores l'avinentsa per visitar altres parents i amics, als quals porten com a regal una cistella amb la fruita, els pastissos, la xocolata i tot el que han deixat els difunts. Els dies que segueixen el 2 de novembre són, per tant, moments d'una gran activitat social i tothom s'intercanvia visites i regals. Les persones més populars de Tequila poden arribar a rebre unes 40 visites i cistelles d'ofrenes en un sol dia! Aquestes visites cal correspondre-les també amb regals i convidant els visitants a menjar xocolata desfeta, pastissos, etc.

O sigui, que quan acaben aquests dies tothom queda content i satisfet, tant els nens com els grans, els morts com els vius.

ACTIVITATS 8

1. Identifica a les fotos els productes que s'anomenen al text.
2. Quines diferències i quines semblances trobes entre el nostre Dia de Tots Sants i la Festa de Difunts que celebren els mexicans? Fixa't amb el tipus d'aliments, el tipus d'ofrenes, els altars, els ornaments, la relació entre els vius i els morts, les distincions entre els difunts adults i els difunts infants, etc.
3. Explica amb les teves paraules què entens, a partir del text, per **sincretisme religiós**, segons aquesta definició de "sincretisme":

Reinterpretació i recombinació d'elements, que forma part de tot canvi cultural. Els antics significats poden rebre nous significats i noves funcions, com succeeix amb les eines velles, que quan perden tota funció d'utilitat, adquireixen un valor simbòlic o de prestigi; també es poden atribuir vells significats culturals a nous elements d'introducció recent. Així doncs, els indis dels Grans Llacs adoraven la creu dels cristians i les capelles dels jesuïtes oferint-los tabac: les intencions tradicionals eren transferides als nous elements.